

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

STATENS ARKIVER

FOLKEREGISTRE

HISTORIE, LOVGRUNDLAG OG
BENYTTELSE AF DE KOMMUNALE
FOLKEREGISTRE

SØREN TOFT HANSEN

FOLKEREGISTRE
HISTORIE, LOVGRUNDLAG OG
BENYTTELSE AF DE KOMMUNALE
FOLKEREGISTRE

INFORMATIONSSERIEN 5

SØREN TOFT HANSEN

Forsidebillede:

Fra Århus kommunes folkeregister 1933 (Lokalhistorisk Samling, Århus Kommunes Biblioteker)

Udgivet af Statens Arkiver 2002

Redaktion: Dorrit Andersen og Peter Fransen

© Statens Arkiver og Søren Toft Hansen

Grafisk produktion: Knud Gr@phic Consult, Odense

ISBN 87-89473-15-9

Indhold

Indledning	5
Registre over befolkningen før folkeregistrene	6
Kommunernes behov for folkeregistrering	12
Folkeregisterkommissionen af 1920	13
Folkeregistrenes lovgrundlag	17
Folkeregistrenes opbygning	18
Hovedregistret	20
Afgangsregistret	22
Navneregistret	23
Folkeregisterprotokol	25
Flytteprotokoller/til- og afgangslister	25
Folkeregistrenes indhold	26
Oplysningernes pålidelighed	30
Eksempler på registrenes førelse	31
Benyttelse af folkeregistermateriale	33
Litteratur	36
Ordliste	39

Indledning

14. marts 1924 indførtes ved lov folkeregistre i hele Danmark. Befolkningen registreredes ved kommunale folketællinger 5. november samme år, og ved lovpligtige flyttemeddelelser blev registrene ajourført, således at myndighederne i princippet fra denne dag havde et nøjagtigt billede af befolkningen og dens bevægelser. Året forinden havde København, Glostrup og Frederiksberg kommuner indført folkeregistre, og i Sønderjylland bibeholdtes efter genforeningen for en kort tid de i 1867 indførte melderegistre som en rest af den preussiske administration. Det var dog først med landsdækkende ensartede regler, at systemet fik sin fulde værdi. De kommunale folkeregistre eksisterer stadig, men de væsentligste opgaver i forbindelse med registrering af befolkningen er siden 1968 overtaget af det Centrale Personregister, CPR.

Fra 1924 til 1968 er folkeregistrene imidlertid den vigtigste centrale kilde til belysning af befolkningens bopæl, flytninger, civilstand, familieforhold og meget mere, og er derfor af væsentlig værdi både for slægtsforskere og for historikere med interesse for befolkningsforhold og demografi. Med tiden vil folkeregistermaterialet sandsynligvis overtage kirkebøgernes funktion på disse områder.

Det er enhver beskåret af få oplysninger om nulevende personers adresse ved henvendelse på folkeregistret. Er en person død, kan sidste bopæl, dødsdato og dødsregistreringssted oplyses. Folkeregistrene rummer langt videre muligheder, men de indeholder dog så personfølsomme oplysninger, at en generel adgang først bliver mulig i 2058. På baggrund af registrenes store anvendelighed for bl.a. slægtsforskere er der fra 1995 givet en udvidet adgang for visse 30 år gamle oplysninger for afdøde personer. Dette informationshæfte er tænkt som en vejledning i brugen af det hidtil meget lidt benyttede folkeregistermateriale.

Folkeregistrene er bevaringspligtige indtil 1978, og et stort antal kommuner har afleveret materialet til landsarkiverne. I nogle tilfælde dog kun i form af mikrofilm. Folkeregistrene er under stadig aflevering; men i mange tilfælde må oplysningerne stadig søges på kommunernes folkeregistre eller i kommunale stadsarkiver, hvor sådanne findes.

Århus Kommunes folkeregister november 1933. – Registret var en underafdeling af skattekontoret. På denne side ses ekspeditionsskranken, hvor folk kunne aflevere flyttemeddelelser, på modstående side ses ekspedition i hovedregistret og i navneregistret (små skuffer). (Foto: Fredslund Andersen. Århus kommunes Biblioteker. Lokalhistorisk Samling)

Registre over befolkningen før folkeregistrene

Både central- og lokaladministrationen har igennem tiden haft behov for forskellige mandtal. Centralt har der siden 1769 periodisk været foretaget folketællinger. Folketællingerne gav dog kun et øjebliksbillede af befolkningen på den dag tællingen fandt sted. De befolkningsmæssige forskydninger mellem tællingerne blev ikke indfanget. (Se: Ole Degn: Alle skrives i mandtal. Arkivernes Informationsserie 1991).

I *kirkebøgerne* var der 1814–75 til- og afgangslister, hvor præsten skulle notere tilrejsende og fraflyttede evt. med tjenestested og skudsmål. (Se Paul G. Ørberg: Hvad præsten skrev. Arkivernes Informationsserie 1991).

Tjenestefolks vandringer blev siden hen registreret i *tyendeprotokoller*, der for købstædernes vedkommende førtes af byfogeden fra 1854 og for landet af sognefogeden fra 1875. *Lægdsrullerne* registrerede bl.a. bopæl og flytninger for mænd i den værnepligtige alder. Rullerne blev ført fra 1600-tallet af forskellige myndigheder. I starten omfattede de blot landbefolkningen; men fra 1849 førtes alle mænd efter indførelsen af den almindelige værnepligt.

Til administrationen af de fødevarerationer, der trådte i kraft i forbindelse med 1. verdenskrig, oprettedes fra december 1916 mandtal til brug for uddeling af ernæringskort (*ernæringskortregistre*). Heri blev de enkelte husstande registreret for at danne grundlag for tildeling af sukkercort m.v. De blev ført af kommunerne, og de mindede i opbygning og funktion meget om de senere folkeregistre. Flytninger til og fra kommunen blev således registreret. Ordningen blev forlænget i 1918 og igen i 1920. Befolkningens villighed til at tilmelde sig registrene efter rationeringernes ophævelse var dog væsentligt forringet.

Foruden de centrale landsdækkende registre, fandtes der visse lokale og regionale registreringer af befolkningen.

Ved preussisk politiforordning af 20. september 1867 indførtes i Slesvig anmeldelsespligt for flytninger, som det havde været påbudt i det øvrige Preussen. Politimyndighederne førte til- og afganglister – eller *melderegistre*, som de også kaldtes. Melderegistersystemet undergik kun få ændringer, og med de tvungne flyttemeddelelser var de en forløber for folkeregistrene. På grund af systemets åbenlyse fordele for administrationen blev de videreført i de *sønderjyske landsdele* også efter genforeningen indtil folkeregisterlovens ikrafttræden. I København var der med politiplakat af 6. februar 1816 oprettet *registre over den københavnske befolkning*. De enkelte husejere blev pålagt halvårligt at føre mandtal over samtlige i vedkommendes ejendom over 10 år. Desuden skulle logerende og tyende melde flytninger senest efter 24 timer til politiet.

Desuden har politiet ført strafferegistre og registre over viseringspligtige udlændinge. Indenrigsministeriet har registreret personer, der under særlige forhold er tildelt statsborgerskab. Af lægevidenskabelige grunde har der i forskellige instanser været ført registre over døvstumme, åndssvage, folk med lungetuberkulose m.v.

**SVENDBORG
BORGMESTERKONTOR**

Svendborgs til- og fraflytninger 1959.

Gennem hulkortkontoret i Odense er der foretaget undersøgelser vedrørende tilflytninger til og fraflytninger fra Svendborg i året 1959, således at det blandt andet kan ses, hvor mange personer der fra hver enkelt kommune her i landet er flyttet til Svendborg, eller hvor Svendborgs fraflyttere er taget hen.

I det følgende skal gives nogle eksempler fra oversigterne.

Ser vi først på Svendborg kommunes nærmeste opland, er billedet således:

	<u>fraflyttet Svendborg til:</u>	<u>tilflyttet Svendborg fra:</u>	<u>vandringsoverskud for Svendborg:</u>
Bregninge	65	47	÷ 18
Landet	5	12	7
Bjerreby	<u>12</u>	<u>23</u>	<u>11</u>
Tåsinge i alt	<u>82</u>	<u>82</u>	<u>0</u>
Egense	46	32	÷ 14
Oilerup	17	26	9
Øster Skerninge	3	11	8
Vester Skerninge	2	12	10
Stenstrup	27	40	13
Kirkeby	23	12	÷ 11
Kværndrup	6	21	15
Tved	43	34	÷ 9
Skaarup	59	63	4
Thurø	57	40	÷ 17
Oure-Vejstrup	28	40	12
Hesselager	15	10	÷ 5
Ringe	22	27	5
Dalum	7	11	4
Munkebo	10	0	÷ 10
<u>Fynske købstæder:</u>			
Odense	143	89	÷ 54
Faaborg	27	29	2
Nyborg	29	39	10
Rudkøbing	14	22	8
Ærøskøbing	13	17	4
Assens	7	15	8
Middelfart	14	5	÷ 9

	<u>fraflyttet</u> <u>Svendborg til:</u>	<u>tilflyttet</u> <u>Svendborg fra:</u>	<u>vandringsoverskud</u> <u>for Svendborg:</u>
Kerteminde	8	8	0
Bogense	1	1	0
<u>Hovedstadsområdet:</u>			
København	159	114	÷ 45
Frederiksberg	29	14	÷ 15
Gentofte	34	32	÷ 2
Gladsaxe	16	8	÷ 8
Glostrup	4	4	0
Brøndbyerne	7	5	÷ 2
Herlev	10	1	÷ 9
Hvidovre	11	8	÷ 3
Rødovre	1	7	6
Lyngby-Tårnbæk	12	15	3
Søllerød	4	9	5
Birkerød	10	11	1
Værløse	1	8	7
Hørsholm	16	4	÷ 12
Hovedstadsområdet i alt			÷ 74
<u>Købstæder uden for Fyn:</u>			
Ringsted	17	4	÷ 13
Roskilde	15	10	÷ 5
Holbæk	5	14	9
Slagelse	6	8	2
Næstved	2	10	8
Korsør	21	10	÷ 11
Nakskov	10	3	÷ 7
Nykøbing F	10	6	÷ 4
Helsingør	13	11	÷ 2
Kolding	14	18	4
Vejle	29	18	÷ 11
Horsens	10	10	0
Århus	42	31	÷ 11
Randers	11	11	0
Viborg	6	4	÷ 2
Holstebro	11	0	÷ 11
Herning	6	0	÷ 6
Ålborg	9	18	9
Esbjerg	16	12	÷ 4
Sønderborg	18	12	÷ 6

	<u>fraflyttet Svendborg til:</u>	<u>tilflyttet Svendborg fra:</u>	<u>vandringsoverskud for Svendborg:</u>
<u>Udlandet:</u>			
Storbritannien	8	15	7
Canada	9	10	1
Vesttyskland	5	11	6
Norge	18	20	2
Sverige	22	17	÷ 5

For hele 1959 var der 1896 tilflyttere og 1980 fraflytninger, der var en tilgang på 334 fødte og en afgang på 273 døde. "Anden tilgang" er opgjort til 27 personer og forsvundne 23. Indbyggertallet pr. 1/1 1959 var 23.718, pr. 1/1 1960 23.698.

Folkeregistermaterialet kan bruges til demografiske studier. Som her f.eks. Svendborgs til- og fraflytning geografisk fordelt. Et nærmere studium vil yderligere kunne opdele den flyttende befolknings køn, alder, civilstand, familiestruktur, økonomiske forhold (skat) samt erhverv. Fra Svendborg Kommunes arkiv. (Landsarkivet for Fyn)

Kommunernes behov for folkeregistrering

Lokalforvaltningen havde brug for opdaterede mandtalslister til en række administrative opgaver. Fra oprettelsen af den kommunale administration i midten af forrige århundrede har kommunerne specielt inden for tre områder haft behov for en række oplysninger om borgerne.

Ved skatteansættelse var det nødvendigt med en årlig oversigt over, hvem der skulle svare skat og på hvilket grundlag. Inden for hvert ligningsår blev der – typisk i december – udarbejdet en skatliste, der angav, hvem der havde været bosat i kommunen, og hvor meget de skulle svare i skat. Et særligt problem udgjorde de, der flyttede mellem listens udfærdigelse og skatteligningens ikrafttrædelse 1. april. Kommunerne måtte hvert år igangsætte et større eftersøgningsarbejde for at efterspore skatteydere, der ikke havde betalt deres skat. Problemet var dels, at kommunen gik glip af en skatteindtægt i form af kommuneskatten og dels, at de enkelte kommuner måtte svare »skattefordufternes« skat til staten, uanset om de blev opsporet eller ej.

Fattig- og forsørgelsesvæsenet var i stort omfang udlagt til kommunerne. Havde en fattig haft fast bopæl i en nærmere fastsat periode, var de lokale myndigheder forpligtet til at forsørge vedkommende. Modsat problemerne ved skatteopkrævningen, hvor kommunen eftersøgte fraflyttere, forsøgte kommunerne at unddrage sig forsørgelsespligten over for tilflyttere, der ikke havde været bosat længe nok. I nogle tilfælde bortviste man fattige, for at de ikke skulle opfylde bopælsreglerne. Et specielt problem for kommunerne var de barnefædre, der var forpligtet til at betale børnebidrag – alimentanterne. Skønt disse havde pligt til at melde flytninger til kommunen, undslap de ofte. Lykkedes det ikke at opspore en fraflyttet alimentant, overgik hans forpligtelser til kommunen.

Ved udarbejdelse af valglistes til kommune- og folketingsvalg var det nødvendigt med en oversigt over de stemmeberettigede. Valgretten var alders-, køns-, statsborger-, bopæls- og indtægtsbestemt. Ligeledes kunne valgretten mistes ved umyndiggørelse, konkurs, straf og ved modtagelse af fattighjælp. Derfor udfærdigede kommunerne lister op til kommunal- og folketingsvalg. Udarbejdelsen af valglistes var tidskrævende, men påførte ellers ikke kommunerne noget indtægtstab eller direkte udgift.

Folkeregisterkommissionen af 1920

Af ovennævnte registre var ernæringskortregistret det, der kom nærmest et nogenlunde fyldestgørende register over hele den danske befolkning. Det var blandt andet med baggrund i erfaringerne med førelsen af ernæringskort-registrene, at kommunerne opfordrede indenrigsministeriet til at lovgive om folks flytninger og til oprettelsen af fuldstændigt dækkende registre over befolkningen. Ved Købstadsforeningens repræsentantskabsmøde i oktober 1916 havde Bogense byråd fremsat forslag om tvungen anmeldelse af til- og fraflytning i kommunerne. Som argument fremførtes, at knap 12% af skatteyderne i Bogense i forrige ligningsår havde unddraget sig betaling af

I Hans Scherfigs roman »Den forsvundne fuldmægtig« fra 1938 får den pæne embedsmand i forsvarsministeriet Teodor Amsted mulighed for at fingere sit eget selvmord og påbegynde en ny tilværelse under falsk identitet som hjemvendt fra Amerika. Men selv med det bedste forsvindingsnummer når myndighedernes kontrolsystem ham, for hans udlejer, der også er medlem af sognerådet, konfronterer ham med det årlige kommunale mandtal til revision af folkeregistret. I Scherfigs roman bliver Teodor Amsted ved afsløringen dømt for dokumentfalsk, mens Gert Fredholm i filmatiseringen fra 1971 lader ham, i skikkelse af Ove Sprogøe, blive dømt for overtrædelse af folkeregisterloven. (Foto: Vibeke Winding. Det danske Filmmuseum)

Navn	Stilling	Fødsels-		Fødested	Ægte- skabelig Stilling	Stats- borger- forhold	Troes- beken- delse	Naar tillflyttet Kommune
		Aar	Dag					
Anton Skovsen	Hjælpsmand	1860	28	Jylland	g	d	JK	
Maren Kosmisen	Kurstedstyende	1859	15/4	Alslev	g	u	u	10/9 1897
Peter Jensen Boye ^{Jensen} ^x	Hjælpsmand	1912	9/6	Andelst	g	u	u	16-1938
Maren Margrethe -- ^x	Stuepige	1920	22/7	Nagelsby	u	u	u	24/4-1932
Joan Boje ^x	Kongebarn	1938	14/6	u	u	u	u	24/4-1933
Kas Eva Boje ^x	u	1939	17/8	Andelst	u	u	u	24/4-1933
		1940	29/10	u	u	u	u	
Peter Christian Petersen	Hjælpsmand	1897	7/4	Andelst	g	d	JK	17 1932
Maren Dora Petersen	Stuepige	1898	28/4	Andelst	u	u	u	u
Arno Petersen	Barn	1923	12/4	Sandby	u	u	u	u
Robert Marius Petersen	Medhj.	1917	24/4	Andelst	u	u	u	u
Peter Christian Petersen	Fodermester	1897	7/4	Andelst	g	u	u	17 1933
Maren Dora Petersen	Stuepige	1898	28/4	Andelst	u	u	u	u
Arno Petersen	Barn	1923	12/4	Sandby	u	u	u	u
Kasimir H. Johansen	Hjælpsmand	1903	26	Andelst	g	u	u	15-36
Maren H. Johansen	Stuepige	1907	3/3	Andelst	u	u	u	u
Olav Regin Johansen	Barn	1923	26/6	Andelst	u	u	u	u
Mans Erik Johansen	u	1920	24/6	Andelst	u	u	u	u
Eine Vagn Johansen	u	1923	22/2	Andelst	u	u	u	u
Margit Johanne Johansen	u	1915	2/5	u	u	u	u	u
Hilmar Peter Johansen	u	1927	13/1	u	u	u	u	u
Nees Peter Hanssen Smalby ^x	Hjælpsmand	1916	7/8	Andelst	g	u	u	1-11-3
Ketty Suso -- ^x	Stuepige	1917	7/4	Nagelsby	u	u	u	u
Bent Pörling -- ^x	Barn	1937	22/3	u	u	u	u	u

Folkeregisterprotokol. - Lindsø kommune på Langeland var så lille, at den fik tilladelse til at føre folkeregistret i protokolform. Protokollen var ført topografisk, hvilket gør den vanskelig at arbejde med, når der ikke findes et register. Her en side fra byen Hønenved. I disse små byer er der ingen vejnavne og adresser. I anmærkningsrubrikken er der angivet, om en person modtog fattighjælp eller aldersrente. De overstregede navne er fraflyttede personer. (Landsarkivet for Fyn)

2776

Hvorfra tilflyttet	Ansæt til Skat		Bortflyttet til	Dato for Bortflytningen	Anmærkning
	Indkomst	Formue			
				29/5 1938	Boflytning Aalborg
Kestel - Vejle			Problemi Forsigtighedsfunds	4/6 1936	Klasserunde
Fryggeler - Fossale					28/8 1938
Magleby					
- " -					
Palen - Asium O. Aml			"Hørholm" Fryggeler	1/5 1933	
- " -			- " -	- " -	
- " -			- " -	- " -	
- " -			- " -	- " -	
Konstmann Svane Guldring Hannum	1500	0	Roslev	1/8 1936	
- " -			- " -	- " -	
- " -			- " -	- " -	
Elleballe			Vinse Løngren	6-11-39	
- " -			- " -	- " -	
- " -			- " -	- " -	
- " -			- " -	- " -	
Fumble	800	0			
- " -					
- " -					

skat. Desuden henvistes til den lettere opsporing af alimentanter. Forslaget stiller havde ønsket en resolution til indenrigsministeriet, men sagen blev henlagt. De mindre sognekommuner havde i De samvirkende Sognerådsforeninger drøftet en lignende ordning både 1916 og 1917, og i 1918 havde Københavns kommune stillet forslag om kommunernes ret til at oprette egentlige folkeregistre.

På baggrund af disse henvendelser forberedte indenrigsminister Ove Rode nedsættelsen af en folkeregisterkommission, der blev endelig iværksat af hans efterfølger i embedet Sigurd Berg 29. oktober 1920. Til kommissionen udnævntes repræsentanter fra de forskellige kommunale og amtskommunale organisationer, Københavns magistrat, politiet, kirke- og indenrigsministeriet og senere repræsentanter fra Statistisk Bureau og Sundhedsstyrelsens medicinal-statistiske kontor. Der var ingen repræsentanter fra de politiske partier i kommissionen, hvilket flere af oppositionens medlemmer kritiserede. Om oprettelsen af folkeregistrene var der stort set enighed i partierne.

Dog var Det konservative Folkeparti kritisk, dels på grund af de omkostninger, der muligvis ville være for kommunerne, og dels fremførte Arnold Fraenkel i Folketinget under 1. behandlingen, at registret ville hindre bevægelsesfriheden og indskrænke den personlige frihed. Det, der var uenighed om politisk, var, om folkeregistrene tillige skulle være civilstandsregistre og dermed fjerne den retsstiftende vielses- og fødselsregistrering i kirkebøgerne. Socialdemokratiet, Det radikale Venstre og Venstre havde alle oprettelsen af civilstandsregistre som programpunkter, men til trods for, at Venstre besatte indenrigsministerposten, da lovforslaget blev fremsat, ændredes der ikke ved kirkebøgernes status. I 1951 udkom en betænkning fra et udvalg nedsat før krigen, der skulle vurdere indførelsen af civilstandsregistre; men også denne gang blev spørgsmålet udskudt. Igen i 1970 nedsatte indenrigsministeriet et udvalg, der overvejede oprettelsen af et civilstandsregister i forbindelse med CPR; men heller ikke denne gang blev det gennemført.

Bortset fra spørgsmålet om folkeregistret som civilstandsregister var der bred enighed om betænkningen fra Folkeregisterkommissionen. Selve betænkningen kom 1922, mens folkeregisterloven blev vedtaget 14. marts 1924. Registrene blev påbegyndt 5. november 1924 ved afholdelse af kommunale folketællinger.

Folkeregistrenes lovgrundlag

Loven om mandtal til ernæringskortsystemet blev forlænget indtil en lov om folkeregistrering blev vedtaget, og i København, Frederiksberg og Gentofte kommuner oprettede man allerede 1. februar 1923 folkeregistre. Først med Loven om Folkeregistre af 14. marts 1924 var alle kommuner forpligtet til at føre folkeregistre. Folkeregisterloven er blevet ændret to gange. Lov om folkeregistrering af 10. juni 1968 betød oprettelsen af det centrale personregister (CPR), der overtog en lang række af folkeregistrenes hidtidige registreringsarbejde. 8. juni 1978 vedtoges visse mindre ændringer af 1968-loven.

Disse love var rammelove, hvis nærmere bestemmelser blev uddybet i cirkulærer og instrukser, hvor den nærmere førelse af folkeregistret blev opregnet (se litteraturliste). En gennemgribende revision af folkeregisterførelsen skete uden lovændring i 1956 på baggrund af et kommissionsarbejde, iværksat som følge af de ødelæggelser, der var sket i folkeregistrenes materiale under krigen. Ved Lagtingslov af 31. marts 1949 oprettedes fra 1. oktober samme år folkeregistre i samtlige kommuner på Færøerne, og ved landsrådsvedtægt af 4. september 1962 oprettedes der pr. 1. januar 1963 folkeregistre på Grønland. For de dele af Grønland, der ligger uden for kommuneinddelingen, føres et centralt folkeregister i ministeriet for Grønland.

Foruden lovgivningen om folkeregistrene har der også i andre love været bestemmelser, der har haft betydning for registrene – således ændringer i den sociale lovgivning og i valglovene.

Af størst betydning for folkeregistrene har oprettelsen af det centrale personregister i 1968 været. Den efterfølgende instruks til førelsen af folkeregistrene fulgte først 5 år senere i 1973. Den indskrænkede stort set folkeregistrene til ekspeditionskontor for flyttemeddelelser og som føderegistre for CPR. I 1978 oprettedes det historiske register i CPR (CPR-Histor), hvor også uaktuelle registreringer blev gemt. Hermed bortfaldt bevaringspligten for de kommunale folkeregistre efter 1978. Fra 1978 søges personoplysninger i CPR.

Folkeregistrenes opbygning

Oprettelsen af folkeregistrene skete ved en folketælling 5. november 1924. Derefter ajourførtes oplysningerne ved hjælp af lovpligtige flyttemeddelelser. Ved permanent flytning eller midlertidig flytning ud over 3 måneder blev private personer påbudt at melde flytning til folkeregistret. Drejede det sig om flytning inden for en kommune, blev den nye adresse registreret.

Skete flytningen uden for kommunen, udfyldte fraflytningskommunen en flyttemeddelelse til tilflytningskommunen, hvori samtlige for den nye kommunaladministration relevante oplysninger påførtes.

Der gjaldt visse særregler for værnepligtige, elever på højskoler og landbrugsskoler samt indsatte i arrester. De blev ikke registreret i den kommune, hvor kasernen, arresthuset eller højskolen lå, men dennes adresse blev blot påført kortet i den kommune, pågældende havde bopæl i inden indkaldelsen eller skoleopholdet. For ugifte søfolk og fiskere, der ved påmønstring opgav deres hidtidige adresse, gjaldt det, at de blev registreret i det folkeregister, hvor det skib, de var påmønstret, var registreret.

Folkeregisteroplysningerne skulle revideres ved de femårige statslige folketællinger. Kommunerne var desuden berettiget til en revision ved årlige mandtal. Urigtige oplysninger til folkeregistret kunne straffes med bøde.

Grundstammen i folkeregistrene var standardiserede *hovedregisterkort*. De enkelte rubrikker blev ændret ved nye instrukser, men systemet var uforandret i hele perioden. For mindre kommuner under 2.000 indbyggere var det tilladt at føre folkeregistret i protokoller, men størsteparten af kommunernes folkeregister var ført på kort. Hovedregisterkortene ordnedes i et *hovedregister* og et *afgangsregister*. Desuden førtes et *navneregister*, der var indholdsfortegnelse til hovedregistret.

AKTIESELSKABET

TELEGRAMADRESSE:
BRYGHUSET

SVENDBORG BRYGHUS.

TELEFON 162 (2 Linier)
POSTGIRO KONTO 13030

Velkommen til Svendborg!

Vi håber, De vil befinde Dem godt her i Byen, hvor vi altid er glade for at se nye Ansigter. Der vil næppe gaa mange Dage, før De har fundet Dem til Rette, for Svendborggenserne er - synes vi selv - ganske flinke Folk; Byen er da køn og hyggelig, og her ligger bl. a. et Bryghus, hvis Produkter De kan glæde Dem til. Men De skal ikke nøjes med Ord! Vi indbyder Dem straks til en Smagsprøve og vedlægger derfor en Gavecheck, lydende paa 2 Fl. SB Pilsner, 2/2 Fl. Hvidtøl (lyst eller mørkt) og 2 Fl. Mineralvand fra Svendborg Bryghus og Mineralvandfabriken ØRKILD.

Lad Deres Handelende lovare de 6 Flasker - nyd dem, naar De vil, og giv os Ret i, at den Kvalitet virkelig var værd at glæde sig til!

Held og Lykke med Deres Fremtid som Svendborggenser!

Med venlig Hilsen
Svendborg Bryghus A/S

I 1955 fik Svendborg Bryghus tilladelse til mod betaling at få oplysninger om tilflytteradresser fra folkeregistret. De nye svendborgensere modtog således automatisk et gavekort på 2 flasker Svendborg pilsner, 2 flasker hvidtøl og 2 flasker mineralvand. (Svendborg Kommunes arkiv. Landsarkivet for Fyn)

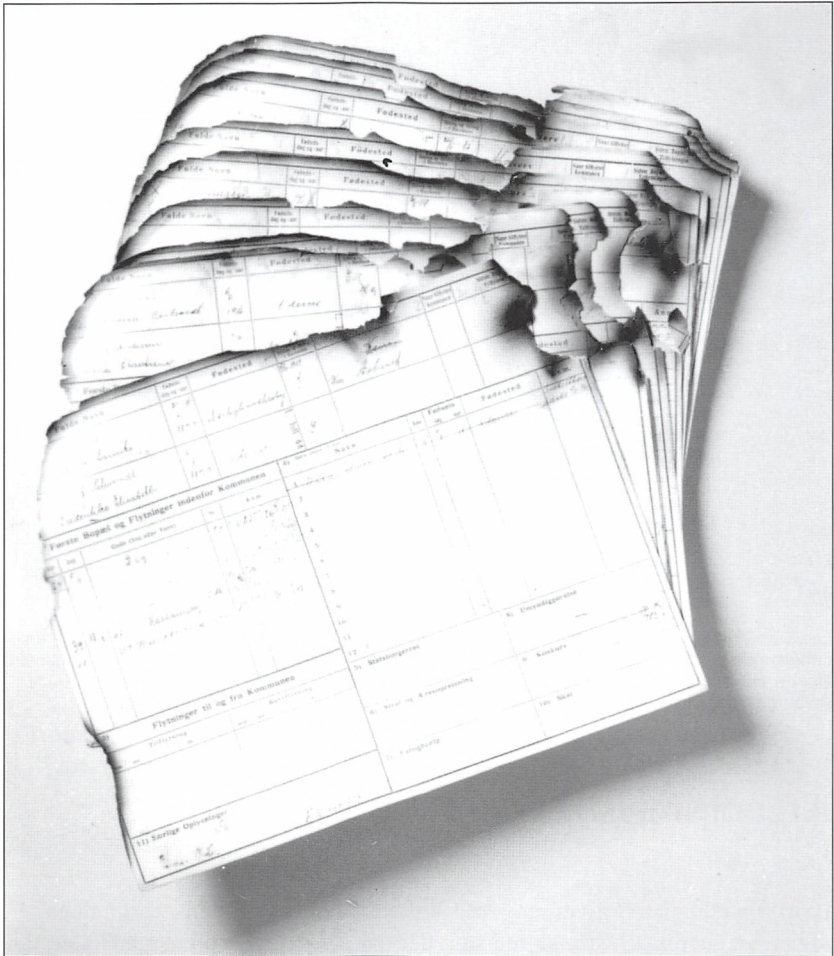
Hovedregistret

Hovedregistret førtes enten på familiekort eller på enkeltkort. Selve registerkortet er det samme. Forskellen lå i, hvem der var opført som familiens hovedperson. Gifte kvinder og børn blev registreret under *mandens* navn.

På *familiekortet* anførtes mand, hustru, hjemmeværende børn under 15 år (1956–73 under 16 år), herunder adoptivbørn, men ikke plejebørn, samt børn under 15 år født uden for ægteskab, men hjemmehørende hos moderen.

På hver sit *enkeltkort* anførtes hjemmeværende børn over 15 år, plejebørn og andre under husstanden hjemmehørende personer, så som husassistenter, fjernere slægtninge, medhjælpere, pensionærer m.v.

Hovedregistret, der til enhver tid principielt giver et øjebliksbillede af befolkningen, var ordnet efter gadenavn, husnummer og evt. opgang og etage. Hvor dette ikke blev anset for praktisk, ordnedes det efter sogn, by og matrikelnummer (i de sønderjyske landsdele grundbogsbetegnelse). De kommuner, der efter tilladelse fra amtsrådet ikke førte et navner register, skulle ordne hovedregistret alfabetisk efter efternavn. Hvis efternavne var ens, var kriterierne: fornavn, derefter alder, og hvis personerne var født samtidig, ordnedes det indtil 1956 alfabetisk efter stilling og efter 1956 alfabetisk efter fødested.

I besættelsens sidste år forsøgte modstandsbevægelsen at sabotere folkeregistrene, så de ikke kunne benyttes af den tyske besættelsesmagt. 17. oktober 1944 forsøgte odenseanske modstandsfolk at brænde folkeregisterkortene. Det nøjagtige omfang af skaderne er ikke kendte, men dog forholdsvis begrænsede. Efter krigen iværksattes en folketælling til ajourføring af folkeregistret i Odense, men de gamle kort er stadig bevaret på Odense kommunes folkeregister som det »brændte register«. (Foto: Wermund Bendtsen)

I Aalborg »bortførte« modstandsbevægelsen 7. november 1944 folkeregistret samt de i kommunen opbevarede kopifilm til Sverige. Kortene blev brændt; men efter besættelsen fik kommunen filmene tilbage. Her ses bykommandant Aabo (t.v.) og læge Amundsen, der tilbageleverer filmrullerne til Aalborgs viceborgmester Marius Andersen (t.h.). (Foto: H. Dalby. Aalborg Stadsarkiv)

Afgangsregistret

Hvor hovedregistret giver et øjebliksbillede af befolkningen i kommunen, er afgangregistret et historisk register, der har oplysninger om de personer, der på et tidligere tidspunkt har haft bopæl i kommunen. Hertil overførtes hovedregisterkortene for de personer, der døde, fraflyttede kommunen eller blev meldt til Statistisk Departement som forsvundne. Desuden overførtes kvinder, der efter ægteskab blev overført til mandens familiekort, og børn, der blev bortadopteret, også i afgangregistret.

Der er med andre ord ingen forskel på registerkortene i hoved- og afgangregistret. Skellet går mellem, om vedkommende som hovedperson var

bosiddende i kommunen (hovedregistret) eller ej (død, fraflyttet, forsvundet eller opført som biperson på familiekort p.g.a. ægteskab eller adoption). Afgangsregistret ordnedes alfabetisk efter navnet på den person, der var opført på enkeltkort eller øverst på familiekortet (hovedpersonen). Bemærk at kortenes placeres alfabetisk *efter udtale*, således at Christensen og Kristensen står sammen.

Navneregistret

På specielle kort dannede navneregistret indholdsfortegnelse til hovedregistret (men ikke til afgangsregistret, der som alfabetisk ordnet er selvregistrerende). Kortene førtes for personer på enkeltkort samt hovedpersoner på familiekort.

Desuden kunne der føres kort for bipersoner på familiekortet. Kvinder vil ofte være at finde under mandens navn. På navnekortet henvises til persons adresse (da hovedregistret er ordnet efter bopæl). Navneregistrene er også ordnet alfabetisk efter udtale.

Århus skattevæsen
rådhuset

Århus, den 17. 5. 51
Journal nr. G 398 5/52

Herved undlader man ikke at meddele, at den her
til kontoret under 14/4 51 fremsendte
udpantningsbegæring vedrørende

[Redacted]

nr 350

i dag er videresendt til

Frederiksberg skattekollegiat

idet den pågældende den 30/4 50 har taget

ophold i [Redacted] 124¹⁰ Høbenham F.

Hindby

Mesinge kommune

for Mesinge

Folkeregisterføreren var ofte kærneren, der også stod for skatteopkrævning m.v. Folkeregistrering var en lettelse i kommunernes administration, specielt ved opsporing af »skatteforduftere« og alimentanter. Her er en udpantningsbegæring fra Mesinge kommune på Fyn sendt til Århus, der har videresendt den til folkeregistret i Frederiksberg. Mesinge Kommunes arkiv. Protokol over tilgang til folkeregistret. (Landsarkivet for Fyn)

Folkeregisterprotokol

For kommuner med under 2.000 indbyggere var det tilladt at føre folkeregistret i protokolform. Der førtes kun én protokol, hvor både til- og fraflytning påførtes, og en folkeregisterprotokol er derfor ikke delt i et hoved- og afgangregister.

Oplysningerne i folkeregisterprotokollerne er principielt de samme som i registre ført på kort; men en del af oplysningerne findes under rubrikken »anmærkninger«. Protokollerne vil ofte være ført topografisk og ikke alfabetisk, hvilket gør dem vanskeligere at arbejde med, hvis der ikke er et tilhørende registerbind.

Flytteprotokoller / til- og afgangslister

Kommunerne var ved folkeregisterloven pålagt kvartalsvis at indberette flytninger til Statistisk Departement. Derfor førte flere kommuner flytteprotokoller – eller til- og afgangslister, som de også kaldtes – der bl.a. indeholdt oplysninger om skatteansættelse og sygekasseforhold. Flytteprotokollerne var ikke obligatoriske og er ikke bevaringspligtige.

Folkeregistrenes indhold

Indholdet i folkeregistrene har ændret sig over tid. De mest markante skel er i 1956 og i 1973.

Personoplysninger:

Navn

Efternavn og fornavn. For gifte kvinder, enker, fraseparerede eller skilte kvinder tillige pigenavnet. Navneforandring er angivet med en tynd streg, således at det tidligere navn kan læses. Samtidig er angivet den myndighed, der har givet hjemlen til ændringen.

Fødselsår og -dag

Fødested

Købstad eller sogn. For personer født uden for Danmark ofte blot land.

Ægteskabelig stilling

Angives som ugift (u), gift (g), separeret (s) eller fraskilt (f). Bemærk at (s) ikke betyder »skilt«. Fra 1956 tillige med vielsesmyndighed og -dato.

Erhverv

Af erhvervsangivelsen skal det fremgå, om vedkommende var principal eller medhjælper (murerlærling, murersvend, muremester).

Statsborgerforhold

Herunder også meddelelse om dato for indfødsret samt udstedende myndighed.

Stilling i husstanden

Indtil 1973. Angives med husfader (hf), husmoder (hm), søn (s), datter (d), husassistent (hsa), slægtning (sl), pensionær (p) eller logerende (l). Skellet mellem pensionær og logerende var, hvorvidt vedkommende var på kost eller ej. Var vedkommende på kost (pensionær), registreredes han eller hun som en del af husstanden i den officielle statistik. Var vedkommende logerende, registreredes han som en selvstændig husstand på enkeltkort.

Trosbekendelse/folkekirkeforhold

Til 1973. Tilhørsforholdet er angivet som: Folkekirken (fk), navn på evt. valgmenighed eller trossamfund eller »udenfor trossamfund«. 1924–56 var angivelse af kirkelige tilhørsforhold frivillige.

Børn under 15 år

I perioden 1956–73 var aldersgrænsen 16 år. Herunder adoptivbørn med angivelse af adoptionshjemmel, men ikke plejebørn.

CPR-nummer

Personnummerregistreringen startede med CPR-registret i 1968, men blev først obligatorisk på folkeregisterkortene fra 1973.

Bopælsoplysninger:

Første bopæl og flytninger inden for kommunen

Ved registrenes oprettelse i 1924 skulle man angive, hvorfra man var tilflyttet kommunen inden for de sidste 5 år. Flytninger inden for kommunen påførtes med dato og adresse.

Flytninger til og fra kommunen

Ved flytning til anden kommune påførtes flyttetidspunkt og adresse.

Adressebeskyttelse

Ønskede vedkommende adressebeskyttelse, ansøgte det for et år ad gangen og påførtes kortet.

Andre oplysninger:

Umyndiggørelse

Dato samt hjemmel for umyndiggørelse og eventuelt dennes ophævelse.

Konkurs

Reelt var konkurs ikke valgretsfortabende ved folketingsvalgloven af 31. marts 1953 og i loven om kommunale valg 22. december 1953. Formelt blev registreringen af konkurs fjernet ved instruksen i 1956.

Straf og æresoprejsning

Nærmere regler om registrering af straf blev aldrig udformet; men tanken bag rubrikken var, at straf med valgretsfortabende virkning skulle registreres. Som tilfældet var med konkurs (se ovenfor), var straf ikke valgretsfortabende fra 1953, og formelt blev registreringen af straf fjernet ved instruksen af 1956. En undtagelse var dog landsforræderisager, hvor den dømte var idømt frakendelse af almen tillid, valgret eller valgbarhed til offentlige råd. Det skulle fortsat noteres efter 1956.

Fattighjælp

Indtil 1962. Dato samt lovbestemmelse ved hvilken hjælpen var givet. Ved tilbagebetaling eller eftergivelse blev angivet dato samt eventuel lovbestemmelse. Noteringen blev slettet med en tynd streg, således at det overstregede kunne ses.

Skat

Indtil 1973. Her indførtes de forhold, der havde betydning for skatteansættelsen. Typisk indkomst, formue og restancer.

Lægdsrullennummer

1956–1973. Værnepligtige mænd opførtes med lægdsrullennummer (lægdsrulleårgang-udskrivningskreds-personligt nummer). Der er angivet, når vedkommende blev slettet af lægdsrullen (sl), eller hvis vedkommende ikke skulle optages (u.nr.).

Aldersrente/folkepension og invaliderente/invaliddepension

1956–1973. Det blev oplyst, hvorvidt vedkommende modtog ovennævnte ydelser.

Børnebidragspligtige personer

1956–59. Det er noteret, når der for en i folkeregistret optaget person første gang forskudsvis blev udbetalt bidrag til hans eller hendes børn i eller uden for ægteskab.

Valgret

1956–73 er det angivet, om vedkommende var optaget på valglisten.

Offentlig sygeforsikring

1935–73. Der er oplysninger om vedkommendes medlemsforhold til den offentlige sygeforsikring – således navnet på den anerkendte sygekasse, medlemsforholdets art (nydende eller bidragydende) samt medlemsnummer.

Anmærkninger

Såfremt den almene orden ikke forstyrredes, kunne oplysninger af interesse for kommunen påføres her. Typisk navnene på den registreredes forældre eller anmærkninger om overtrædelse af folkeregisterloven. Under besættelsen skete udskrivningen af legitimationskort og rationeringskort på grundlag af folkeregisteroplysningerne, og typisk er det påtegnet, om kortet er udskrevet. Oplysninger kan variere fra kommune til kommune. Det kan være oplysninger om vedkommende var bloddonor, eller om man havde optaget statslån.

Oplysningernes pålidelighed

En del af oplysningerne til folkeregistrene kom fra andre offentlige myndigheder. Hvor andre myndigheder var pålagt at informere folkeregistrene, må oplysningerne anses for troværdige. Således civilstandsoplysninger (navn, fødested og -dato, ægteskabelig stilling, statsborgerforhold) oplysninger om kirkelige tilhørsforhold, umyndiggørelse og straf. Der er dog ikke sikkerhed for, at alle relevante oplysninger blev overført – specielt med hensyn til straf, hvor der ikke fandtes entydige regler. Oplysninger fra folkeregistrets »egen« kommunale administration er, i det omfang kommunen anså det for formålstjenstligt at overføre dem til folkeregistret, også troværdige. Således skat, aldersrente, fattighjælp og valgret.

For sygekasseoplysninger og lægdsrulleoplysninger besad folkeregistret en væsentlig kontrolfunktion, og oplysningerne må anses for troværdige. Således skulle registret indberette, hvis en tilflytter var medlem af en eller flere sygekasser, ligesom folkeregistrene var føderegister for lægdsrullerne. Anderledes forholder det sig med de oplysninger, som det er den enkelte borger pålagt at oplyse, nemlig angivelsen af erhverv. Som altid med erhvervsstatistik kan angivelserne være ukorrekte. En person kan have flere erhverv, en person kan angive sin uddannelse, men arbejde inden for et andet område, og arbejdsløses erhvervsangivelser kan også være problematiske. Desuden er det ikke pålagt at informere folkeregistret ved skift i erhverv, men det bliver først registreret ved flytninger. Adresseoplysningerne og flyttemeddelelserne er en af hovedhjørnestenene i folkeregistrene. Kontrollen med flytningerne var stærk. Både til- og fraflytningskommunen var involveret. Udlejere var forpligtet til at påse, at nye lejere havde flyttebevis, og var det ikke tilfældet, skulle de udfylde det for vedkommende og sende det til folkeregistret. Forkerte oplysninger eller undladelse af oplysninger til folkeregistret var pålagt med bøde.

Alligevel var folkeregistrene naturligvis ikke komplette. Personer, man ikke kunne følge, registreredes som »forsvundne«. Var de – evt. med politiets hjælp – forgæves eftersøgt, blev de indberettet til Statistisk Departement som forsvundne. Problemet var størst i de første år. Ifølge Statistisk Årbog var antallet af »forsvundne« i 1924/25 over 13.000. I 1927/28 voksede det til nær 19.000. Men i løbet af det første tiår faldt antallet stærkt. I 1939 nåede man ned på et par tusinde, og fra 1950'erne og frem svingede tallet omkring 1.000, som var faldet uden for folkeregistrenes fintmaskede net.

Eksempler på registrets førelse

Ved *flytninger mellem to kommuner* udfærdiger fraflytningskommunen en flyttemeddelelse, der tilsendes tilflytningskommunens folkeregister. Oplysninger om eftergivelse af valgretsfortabende fattighjælp eller ophævelse af umyndiggørelse må aldrig overføres. Fraflytningskommunen påfører den nye adresse i rubrikken »Flytninger til og fra kommunen«. Den fraflyttede adresse overstreges med en tynd streg, og kortet anbringes i afgangsregistret.

Desuden påtegnes navnekortet med den nye adresse. Tilflytningskommunen noterer adressen, hvorfra vedkommende er flyttet i rubrikken »flytninger til og fra kommunen«, placerer kortet i hovedregistret under den nye adresse og opretter et navnekort.

Ved flytninger *inden for kommunen* overstreges den gamle adresse. Den nye adresse påføres i rubrikken »første bopæl og flytninger indenfor kommunen«, og kortet anbringes i hovedregistret under denne. Den nye adresse påføres tillige navnekortet.

Ved *dødsfald* overstreges oplysningerne med en fin streg på både hovedregisterkortet og navregisterkort og dato for dødsfald noteres. Er vedkommende opført på familiekort og efterlader sig ægtefælle, flyttes kortet ikke fra hoved- til afgangsregister. Hvis efterladte er enke, udfærdiges der navnekort for hende, og hendes navn og eventuelle nye adresse påføres afdødes navnekort som henvisning. Efterlader afdøde ingen ægtefælle, men børn under 15 (16) år, opføres disse på enkeltkort tillige med udfærdigelse af navnekort, og familiekortet overføres til afgangsregistret.

Hvis der indgås *ægteskab*, og ægtefællerne flytter sammen, overføres hustruen fra enkeltkort til mandens familiekort med samtlige for folkeregistret relevante oplysninger. Samtidig overføres hendes kort til afgangsregistret. I navregisteret opføres kvinden under mandens efternavn. Bibeholder kvinden sit pigenavn udfærdiges navnekort på såvel mandens efternavn som på pigenavnet.

Ved *skilsmisse* opføres kvinden igen på eget enkeltkort (evt. familiekort, hvis

hun får forældremyndigheden over børnene). Tillige udfærdiges et kort til navneregistret, såfremt det ikke eksisterer i forvejen.

Ved *adoption* må adoptivbarnet slettes på det kort, hvor det før adoptionen var opført, og overføres på adoptivforældrenes kort. Var barnet opført på enkeltkort (f.eks. som plejebarn) overføres dette til afgangsregistret.

Ved *indsættelse i arrest, aftjening af værnepligt, ophold på højskole landbrugsskole* m.v. påføres vedkommende ikke den kommune, hvor arresten m.v. er beliggende, men opholdet noteres under rubrikken »første bopæl og flytninger inden for kommunen« i den kommune, hvor vedkommende havde bopæl før opholdet.

Ved *midlertidigt ophold* i en kommune over 3 måneder (f.eks. ved indlæggelse på statshospitaler el. lign.) oprettes et hovedregisterkort og navnekort i den kommune, vedkommende midlertidigt opholder sig i med påtegningen »midlertidigt ophold«. Der skal ikke udfærdiges flyttebeviser m.v.

Forsvundne personer indberettes til Statistisk Departement. Hovedregisterkortet påføres »indberettet til Statistisk Departement« eller »forsvundet« hvorefter kortet anbringes i afgangsregistret.

Når et *hjemmeværende barn opnår en alder af 15 (16) år*, oprettes der for barnet et enkeltkort. På familiekortet angives »enkeltkort udskrevet (dato)« og eventuelt angives forældrenes navn under »anmærkninger« på barnets enkeltkort.

Benyttelse af folkeregistermateriale

Som følge af oprettelsen af det historiske CPR-register er folkeregistrene ikke bevaringspligtige efter 1978. Op til 1978 bør der være bevaret et fuldstændigt afgangregister 1924–78 og hovedregistret, som det så ud i 1978. Navneregistrene er ikke bevaringspligtige, da CPR-histor danner indholdsfortegnelse til hovedregistret pr. 1978. Der kan dog være huller i registrene. Specielt under besættelsen blev flere folkeregistre saboteret, da de dannede grundlag for den tyske værnemagts eftersøgning af modstandsfolk. Der er også eksempler på, at enkelte kommuner har kasseret de originale folkeregisterkort efter mikrofotografering.

Ved kommunesammenlægningerne op til og efter kommunalreformen 1970 blev flere af de små sognekommuners folkeregistre sammensorteret, således at primærkommunen besad et samlet afgangregister med oplysninger fra 1924 for alle personer, der havde været bosat inden for de nye kommunegrænser. Det betød en stor lettelse for kommunerne i arbejdet med registrene, men for en historisk synsvinkel, er muligheden for demografiske undersøgelser på sognekommuneniveau forsvundet eller besværliggjort. Offentlige myndigheder har haft udstrakt bemyndigelse til at benytte folkeregistrets oplysninger. Politiet har således haft adgang hele døgnet.

I registrenes første år var der en ret vid grænse over for oplysninger fra folkeregistret i forbindelse med markedsføring. I København kunne nyfødte således blive budt velkommen af barnevognsfabrikanter eller med gavebreve fra sparekasser, mens unge tilflyttere kunne få besøg af kirkelige og humanitære foreninger. Siden er denne praksis blevet stoppet.

Private har også i dag mulighed for på folkeregistret mod betaling at få oplyst andre personers sidste adresse med tilflytningsdato, evt. dødsdag eller dato for forsvinden samt oplysninger om umyndiggørelse. Det kræver, at man forud kan identificere personen ved navn, fødselsdag og år samt adresse (tidligere eller nuværende). Hvis man kan påvise en retslig interesse, kan oplysninger om beskyttede adresser også oplyses. Adressebeskyttelse er betinget af en begrundelse. Således at en hustru ved skilsmisse eller et adoptivbarn kan få adressebeskyttelse, mens en debitor ikke skal kunne holde sig skjult for en kreditor.

Folkeregistrene indeholder personfølsomme oplysninger, selv om antallet er faldet over tid. Et CPR-nummer er eksempelvis personfølsomt. For folke-registrene gælder derfor arkivlovens 80-års regel, og en fuldstændig frigivelse til brug for publikum vil først være mulig i 2058.

Til brug for større historiske og demografiske undersøgelser kan der søges om adgang til de kommunale folkeregistre på normale betingelser i overensstemmelse med arkivloven.

Men til enkeltoplysninger om privatpersoner er der ifølge bekendtgørelse om folkeregistrering af 13. juni 2002 fastsat et regelsæt, der forenkler adgangen og specificerer hvilke oplysninger, der er tilgængelige.

Private, f.eks. slægtsforskere, har adgang til yderligere oplysninger i gammelt folkeregisttermateriale. Bestemmelsen vedrørende materiale, der stammer tilbage fra folkeregistreringens indførelse i Danmark i 1923/24 og frem, og som ikke er blevet overført af kommunerne til CPR – og derfor ikke foreligger elektronisk – ved dette systems oprettelse i 1968 eller senere. Ved udlevering af oplysninger efter denne bestemmelse skal kommunalbestyrelserne også sikre sig, at oplysningerne er over 30 år gamle. Hvis folkeregistrene ikke har de ønskede oplysninger og samtidig kan se, at disse er afleveret til landsarkiverne, skal spørgeren have en udskrift fra CPR/ folkeregistret, som viser, at personen er død, da denne oplysning skal kunne dokumenteres ved en eventuel fortsat undersøgelse i landsarkiverne. Hvis materialet er afleveret til et landsarkiv, påtager landsarkiverne sig at besvare forespørgsler ud fra det afleverede materiale mod betaling efter reglerne for indtægtdækket virksomhed.

Ovenstående kan opsummeres på følgende måde: Der er 3 kriterier, der alle skal være opfyldt, for at private uden nogen speciel retslig interesse kan få meddelt oplysninger:

Vedkommende skal være afdød.

Oplysningerne skal være ældre end 30 år gamle, og oplysningerne må ikke findes i CPR.

Er disse kriterier opfyldt, kan man, ved at oplyse den efterspurgte persons navn, folkeregisterkommune på et givet tidspunkt, evt. kendte adresse eller fødselsdato, få oplyst:

Fulde navn og tidligere navne

Fødselsdato og -sted

Stilling

Evt. umyndiggørelse

Civilstandsdatoer og -sted

Dødsdato og dødsregistreringssted

Adresseoplysninger med til- og fraflytningsdato

For nyere oplysninger vil det i visse tilfælde være nødvendigt med personens adresse pr. 1978 og evt. personens ægtefælles navn. Navneregistrene er som nævnt ikke bevaringspligtige. Hvis den person, man eftersøger har levet og haft bopæl i kommunen i 1978, vil han være at finde i det adresseordnede hovedregister. Hvis vedkommende er død og efterlader sig en ægtefælle, vil oplysningerne være at finde på familiekortet under ægtefællens navn og evt. nye adresse.

Oftest vil de kommunale vejvisere, der bygger på folkeregisteroplysninger, være fyldestgørende i 1978. De registrerer imidlertid ikke flytninger mellem de årlige revisioner, ligesom de folk, der anmoder folkeregistret om ikke at give vejviserne adresseoplysninger, ikke er at finde her. I disse tilfælde må adressen søges på den historiske CPR database CPR-Histor.

I de tilfælde, hvor den efterspurgte person er flyttet mellem flere kommuner, vil det være nødvendigt at konsultere de forskellige kommuners folkeregistre, idet ansvaret for registrering af de enkelte oplysninger påhviledes bopælskommunen. Fraflytningskommunernes afgangregistre blev således ikke ajourført medmindre en person flytter »direkte« tilbage til fraflytningskommunen – dvs. ikke har haft bopæl i en helt tredje kommune.

Litteratur

Litteraturen om folkeregistrene er sparsom, dog udkom der i 1999 en detaljeret redegørelse *Folkeregistreringen i 75 år i 1999* af Hanne Willumsen. Materialet kan perspektiveres ved at foretage en sammenligning med litteraturen om folketællingerne. Se den udførlige litteraturliste i arkivernes informationsserie om folketællinger (Ole Degn: Alle skrives i mandtal. 1991), der også henviser til relevant litteratur vedr. befolkningshistorie og demografi.

Desuden henvises til:

Harry Christensen: *Folkeregistrene 1924–1985*. Arkiv, bd 5, 1974–75, s. 201–237.

B. Bech og Frits Sørensen: *Københavns folkeregister i 50 år*. Historiske meddelelser om København 1973, s. 163–173.

Melderegistre i Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele. Foreløbig registratur udarbejdet af Jørgen Witte. 1974.

Lars Heide: *Hulkort og edb i Danmark 1911–1970*. 1996.

Desuden er til hæftet anvendt:

Statistisk Årbog div. år.

Rigsdagstidende 1920–24

Sognerådstidende 1916

Købstadsforeningens Tidsskrift 1916–17

Demokraten, Århus 19/11 1933.

Det stod ikke i avisen. Aalborg Stiftstidendes forlag. 1945.

Jørgen Hæstrup. Krig og besættelse. Odense 1940–45. Odense 1979.

Love, betænkninger, instrukser og cirkulærer

Betænkningerne er udgivet. Lovene findes i Lovtidende og cirkulærer, bekendtgørelser og instrukser i Ministerialtidende B. Ikke alle cirkulærer, der vedrører folkeregistrene, er medtaget.

Betænkning afgivet af folkeregisterkommissionen af 1920. København 1922.

Lov nr. 55 af 14. marts 1924 om folkeregistre.

Instruks nr. 155 af 24. oktober 1924 om førelse af folkeregistre.

Betænkning om civilstandsregistrering. Afgivet af det af justitsministeriet den 9. juli 1938 nedsatte udvalg. København 1951.

Betænkning om ændring af de gældende regler for førelse af folkeregistre m.v. Afgivet af det af indenrigsministeriet den 9. januar 1945 nedsatte udvalg. København 1954.

Instruks nr. 98 af 9. juni 1956 for førelse af folkeregistre.

Betænkning nr. 329 om folkeregistrenes medvirken ved indførelsen af elektronisk databehandling i den offentlige forvaltning m.v. Afgivet af det af indenrigsministeriet under 22. februar 1961 nedsatte udvalg. 1963.

Lov nr. 239 af 10. juni 1968 om folkeregistrering.

Bekendtgørelse nr. 353 af 9. oktober 1968 om folkeregistre.

Betænkning nr. 649 om borgerlig personregistrering. Afgivet af et udvalg nedsat den 31. marts 1970 af indenrigsministeriet.

Cirkulære nr. 2 af 5. januar 1973 vedrørende de nye folkeregistreringsregler.

Bekendtgørelse nr. 5 af 5. januar 1973 om folkeregistre.

Instruks nr. 3 af 5. januar 1973 for førelse af folkeregistre, herunder om folkeregistrenes medvirken ved driften af det centrale personregister (CPR).

Lov nr. 304 af 8. juni 1978 om ændring af lov om folkeregistrering.

Bekendtgørelse nr. 508 og 509 af 14. september 1978 af lov om folke-
registrering.

Cirkulære nr. 127 af 27. juli 1995 om folkeregistrering.

Indenrigsministeriets vejledning nr. 128 af 27. juli 1995 om folke-
registrering.

Lov nr. 386 af 22. maj 1996 om ændring af forskellige bestemmelser om
umyndighed m.v.

Lov nr. 400 af 26. juni 1998 om ændring af lov om folkeregistrering.

Bekendtgørelse nr. 588 af 10. august 1998 om folkeregistrering.

Cirkulære nr. 140 af 10. august 1998 om folkeregistrering.

Indenrigsministeriets vejledning nr. 141 af 10. august 1998 om folke-
registrering.

Lov nr. 426 af 31. maj 2000 om Det Centrale Personregister.

Bekendtgørelse nr. 499 af 6. juni 2000 om folkeregistrering.

Cirkulære nr. 80 af 6. juni 2000 om folkeregistrering m.v.

Indenrigsministeriets vejledning nr. 89 af 23. juni 2000 om folkeregistrering.

Bekendtgørelse nr. 152 af 26. februar 2002 om folkeregistrering.

Indenrigs- og Sundhedsministeriets vejledning nr. 51 af 13. juni 2002 om
folkeregistrering.

For opdaterede oplysninger om folkeregistrering m.m. henvises til Indenrigs- og Sundhedsministeriets hjemmeside på www.im.dk, samt CPR-kontorets hjemmeside på www.cpr.dk

Den særlige lovgivning i Sønderjylland

Verordnung über die Polizeiverwaltung in den neu erworbenen Landesteilen vom 20. september 1867. I: Gesetz Sammlung 1867, s. 1529.

Forordninger om meldevæsenet: 24. september 1891 og 20. december 1904 i: Amtsblatt der königlichen Regierung zu Schleswig.

Ordlister

Afgangsregister: Register over de personer, der har boet i kommunen.

Hovedregisterkortene for døde, fraflyttede og kvinder, der indgik ægteskab, flyttedes til afgangregistret, der ordnedes alfabetisk efter udtale.

Alimentanter: Barnefædre der betaler bidrag – alimentationsbidrag – til børn født uden for ægteskabet.

Civilstand: Oplysninger om en persons ægteskabelige stilling.

CPR: Det centrale Personregister. Oprettet 1968. CPR overtog væsentlige af folkeregistrets tidligere registreringsopgaver. Til brug for den elektroniske databehandling indførtes et løbenummer for hver person – personnummer eller CPR-nummer – fordi man vanskeligt kunne søge alfabetisk på navn med den daværende datakraft.

CPR-Histor: Det historiske CPR-register. I modsætning til selve CPR gemmes hér tidligere (historiske) registreringer fra 1978.

Enkeltkort: Hovedregisterkort over enkeltpersoner. Se også familiekort og hovedregisterkort.

Ernæringskortregistre: Indført ved lov i 1916 til brug for tildeling af ernæringskort (rationeringskort). Var i princippet i brug indtil folkeregisterloven 1924. Ført ved hjælp af flyttemeddelelser på husstands niveau med angivelse af bl.a. alder og erhverv.

Familiekort: Hovedregisterkort over en familie (forældre, børn indtil 15 år og adoptivbørn – men ikke plejebørn). Hvis det er anbragt i afgangregistret da efter hovedpersonens (ofte mandens) navn. Se også hovedregisterkort.

Flytteprotokol: Protokol over til- og fraflyttere også kaldet folkeregistrets til- og afgangliste.

Folketælling: Optegnelser over indbyggere i de enkelte husstande. Ført periodevis siden 1769. Fra 1840 periodisk 5-årigt.

Hovedregister: Register over de personer, der har folkeregisteradresse i kommunen. Ordnes på adresse (eller matrikelnummer). Hovedregistret giver principielt et øjebliksbillede af befolkningen.

Hovedregisterkort: De kort, folkeregisteroplysningerne førtes på. Hovedregisterkortene kunne enten være placeret i hovedregistret eller i afgangregistret.

Lægsdrulle: Liste over værnepligtige i den enkelte administrative kreds

(lægd). Ført siden 1600-tallet. Fra 1869 for 17 til 38 årige mænd. Fra 1912 nedsattes alderen for slettelse til 36 år.

Melderegistre: Eller til- og afgangslister. Indførtes under preussisk styre i Slesvig og fortsatte efter genforeningen op til folkeregisterloven. En forløber for folkeregistrene i de tyske kommuner (Gemeinde), der førtes ved påbud om tvungne flyttemeddelelser. Opbevares på Landsarkivet for Sønderjylland og er frit tilgængelige. De er dog ikke komplette.

Navneregister: Førtes på navneregisterkort. Personerne ordnes alfabetisk efter udtale med henvisning til folkeregisteradresse. Brugt som adgangsnøgle til hovedregistret (der ordnedes efter bopæl). Navneregistrene må kasseres, da CPR-Histor danner indgang til de ældre hovedregistre.

Skatteliste: Liste over skattebetalere med pålignet skat udarbejdet af kommunen.

Tyendeprotokoller: Protokoller over tjenestefolks vandringer. Fra 1854 ført af politimyndigheden for købstæderne og fra 1875 ført af sognefogederne på landet.

Valgliste: Liste over stemmeberettigede udarbejdet af kommunen.

Informationsserien

Udgivet af Statens Arkiver 2002

1. Karl Peder Pedersen: I kommissionens kløer. Kommissionsdomstolene – dansk forvaltnings særlige undersøgelses- og domstolsinstanser
2. Jørgen Mikkelsen: Bag tremmer. Ældre straffeanstalter og deres arkivalier
3. Michael Hertz: Hvad er en journal? Og hvad kan jeg bruge den til?
4. Steffen Elmer Jørgensen: Veje i Danmarks historie. Om kilder til Danmarks vejhistorie
5. Søren Toft Hansen: Folkeregistre. Historie, lovgrundlag og benyttelse af de kommunale folkeregistre
6. Anne Dorthe Hedeboe: Det grænseløse arkiv. En brugervejledning til Dansk Data Arkiv

Pris pr. stk. 70 kr. Alle seks hæfter sælges samlet til en favørpris på 300 kr.

Informationsserien viderefører Arkivernes Informationsserie (1991–99).

Følgende titler leveres til *25 kr. pr. stk.:*

Selv dødsboer fortæller. Skifteretssager og deres brug – Alle skrives i mandtal. Folketællinger og deres brug – Foreningshistorie og retsbetjentarkiver – Brand, vand, mug og grimme dyr – Vælgere i organisation. Om vælgerforeningshistorie - Kort-om kort og tegninger – Pund og alen. Danske mål- og vægtenheder fra 1683-reformen til i dag – Amtmanden var med til det hele. Amsarkiver og deres brug – Hvad præsten skrev-i kirkebogen. Kirkebøger og deres brug

Følgende titler leveres til *50 kr. pr. stk.:*

Bygninger før i tiden. Brandforsikring og bygningshistorie – Nærsumfundets arkiver. Kommunernes arkiver som historiske kilder – Kongens told. Toldarkiver og deres brug – De gamle købstæders hukommelse. Rådstuearkiver og deres brug – Preussiske arkiver fra Nordslesvig 1867-1920 - Tog og historie. Jernbanearkiver og deres brug – »Til fædernelandets bedre flor«. Det kongelige danske Landhusholdningsselskab – Mark og skilling, kroner og øre. Pengeenheder, priser og lønninger i Danmark i 360 år (1640–1999)

Priserne er incl. moms, excl. forsendelse.

29 August
Landsarkivet for Fyn

